

КОНЪЮНКТУРАЛЫҚ ШОЛУ

Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарынан жиналған
пікіртерім нәтижелері

2023 жылғы IV тоқсан

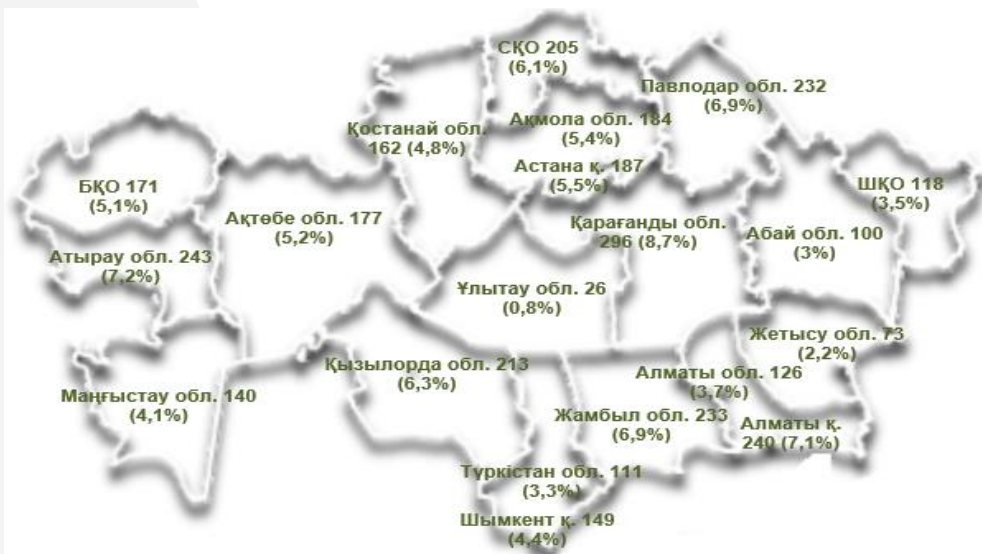
Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
Ақша - кредит саясаты департаменті

МАЗМҰНЫ

- I. Мониторингке қатысушылар құрамының динамикасы (3-бет)
- II. Дайын өнімге сұраныс динамикасы (4-бет)
- III. Нақты секторда бағаның өзгеруі (5-бет)
- IV. Өндіріс көлемі (6-бет)
- V. Баланс құрылымы: активтер (7-бет)
- VI. Баланс құрылымы: пассивтер (8-бет)
- VII. Инвестициялық белсенділік (9-бет)
- VIII. Айналым қаражатын қаржыландыру көздері (10-бет)
- IX. Бизнесті жүргізудегі кедергілер (11-бет)
- X. Қаржылық-экономикалық көрсеткіштердің өзгеруі (12-бет)
- XI. Геосаясаттың әсері мен салдары (13-бет)
- XII. Кәсіпорындардың қаржылық жағдайын бағалау (14-15 бет)
- XIII. Банк жүйесінің экономиканың нақты секторына әсері (16-18 бет)
- XIV. Кәсіпорындардың сыртқы экономикалық қызметі (19-бет)
- XV. Валюта бағамы өзгеруінің әсері (20-бет)
- XVI. Композиттік озыңқы индикатор (21-бет)
- XVII. Әдіснамалық түсініктеме (22-бет)

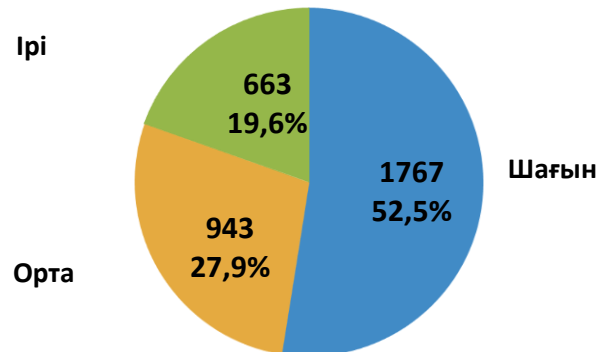
МОНИТОРИНГКЕ ҚАТЫСУШЫЛАР ҚҰРАМЫНЫҢ ДИНАМИКАСЫ

2023-жылғы 4-тоқсанда іріктеменің өңірлік құрамы

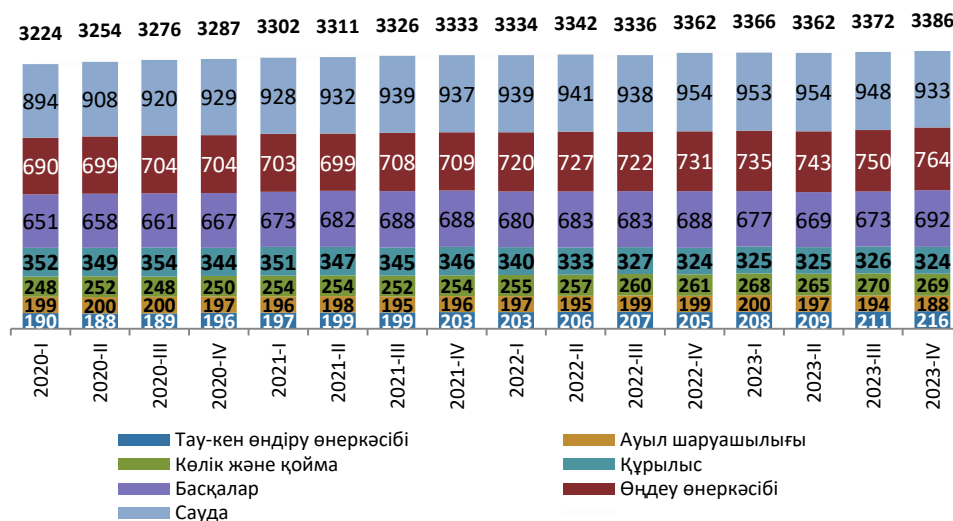

2023 жылғы 4-тоқсанда респонденттер саны өткен тоқсанмен салыстырғанда 14 кәсіпорынға өсіп, **3386** құрады.

Мониторингке қатысушылардың өлшем құрамы

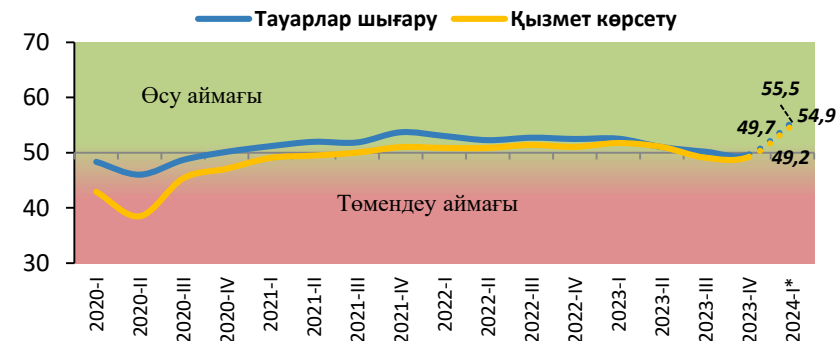
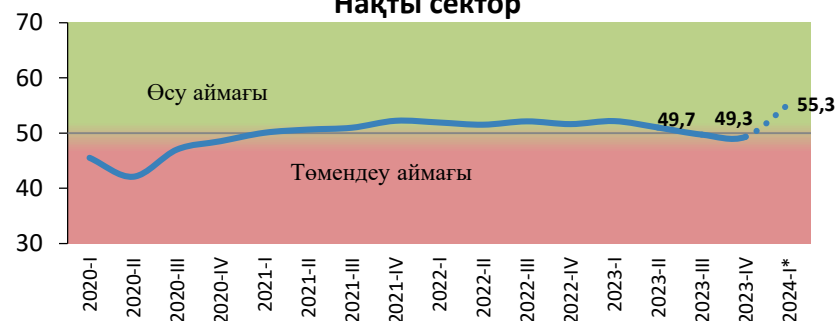
Мониторингке қатысушылардың салалық құрамы

Дайын өнімге сұраныс, ДИ*

	2021				2022				2023				2024
Кәсіпорындар жауаптары, %	I тоқ.	II тоқ.	III тоқ.	IV тоқ.	I тоқ.	II тоқ.	III тоқ.	IV тоқ.	I тоқ.	II тоқ.	III тоқ.	IV тоқ.*	I тоқ.*
Ұлғаю	16,4	24,1	24,2	24,4	17,4	24,2	25,8	24,0	17,0	22,5	21,6	20,2	12,1
Өзгеріссіз	51,5	53,1	55,7	55,1	53,7	54,5	54,6	53,7	54,5	55,7	57,3	56,4	42,7
Төмендеу	28,5	19,1	16,4	17,3	25,4	17,8	15,9	18,2	23,9	17,5	17,0	19,2	13,1
Білмеймін	3,6	3,7	3,8	3,2	3,5	3,5	3,7	4,1	4,6	4,3	4,1	4,2	32,0
Диффузиялық индекс = 1-жол+0,5*(2-жол+4-жол)	43,9	52,5	53,9	53,6	46,0	53,2	54,9	52,9	46,5	52,5	52,3	50,5	49,5
ДИ, маусымдық өзгерістерден тазартылған*	50,2	50,6	51,0	52,0	52,2	51,5	52,2	51,3	52,6	51,0	49,8	49,3	55,3

Нақты сектор

2023 жылғы 4-тоқсанда нақты секторда дайын өнімге сұраныс көрсеткішінің өсу қарқыны шамалы төмендеді. Диффузиялық индекс (бұдан әрі – ДИ) **49,3** болды. Көрсеткіштің бәсеңдеуі тауар өндіру (ДИ – 49,7) секторында және қызмет көрсету (ДИ – 49,2) секторында байқалды.

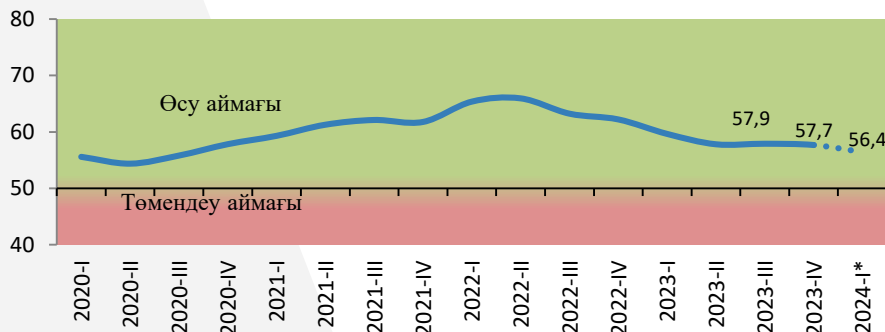
Кәсіпорындардың күтулері бойынша 2024 жылғы 1-тоқсанда нақты секторда дайын өнімге және қызмет көрсетуге сұраныс өседі (ДИ = **55,3**).

* ДИ-диффузиялық индекс 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), 50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін білдіреді;

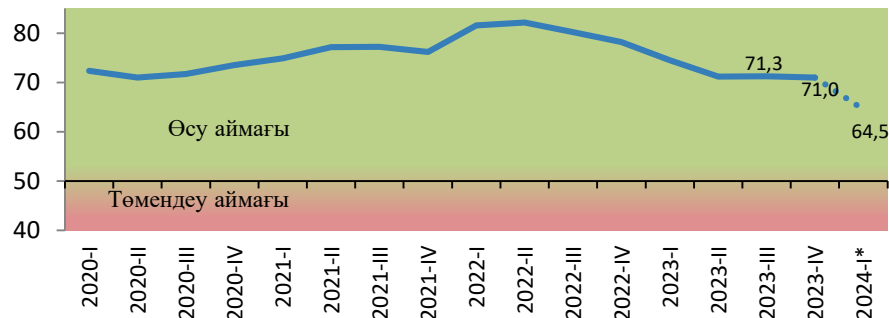
** Графиктерде кәсіпорындардың 2024 жылғы 1-тоқсанда параметрдің өзгеруі бойынша күтулері келтірілген.

НАҚТЫ СЕКТОРДА БАҒАНЫҢ ӨЗГЕРУІ

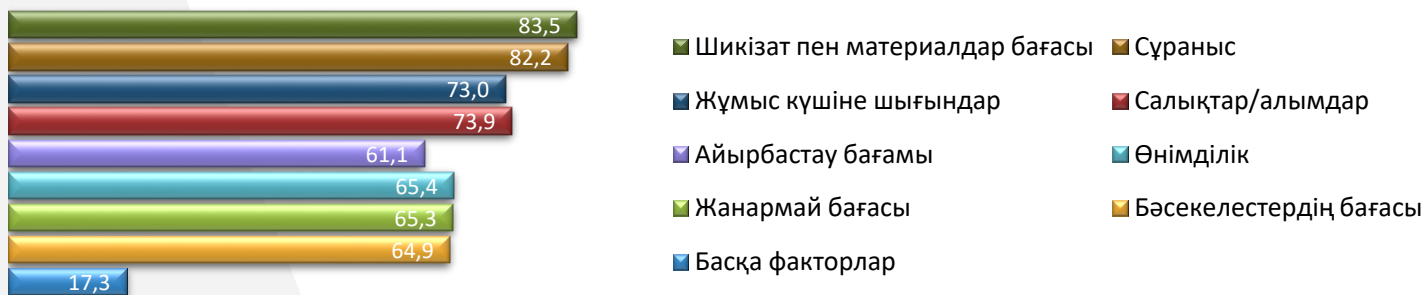
Дайын өнімнің бағасы, ДИ *

Шикізат пен материалдар бағасы, ДИ*

Баға белгілеу факторларының маңыздылығын бағалау, жауаптар %-бен

2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындардың дайын өнімдері бағасының өсу қарқыны жалпы экономика бойынша баяулады (ДИ 57,7 болды).

Кәсіпорындардың басым көпшілігі үшін дайын өнімге баға белгілеу кезінде шикізат пен материалдар бағасы (кәсіпорындардың 83,5%-ы үшін) және сұраныс (82,2%) неғұрлым маңызды фактор болып табылады.

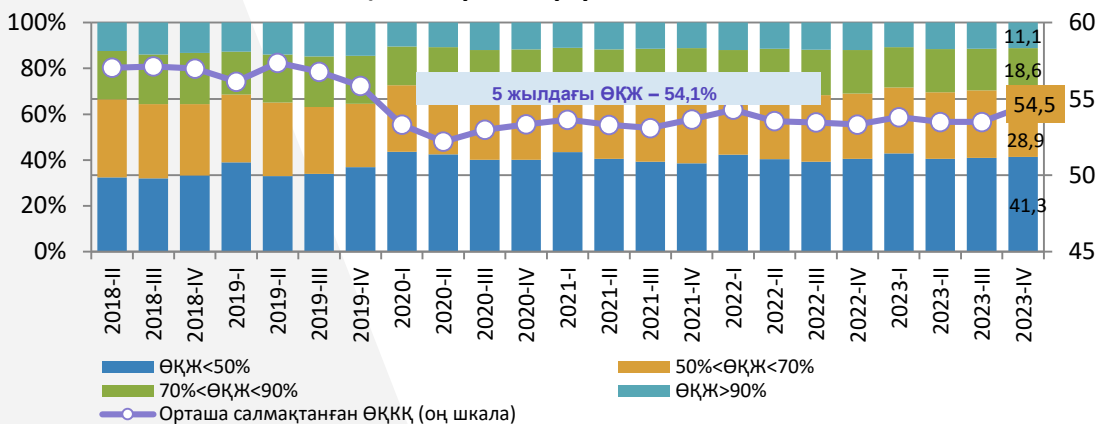
2024 жылғы 1-тоқсанда кәсіпорындар дайын өнімнің (ДИ = 56,4) және шикізат пен материалдар бағасының (ДИ = 64,5) өсу қарқынының аздап баяулауын күтуде.

*ДИ 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), ДИ=50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді;

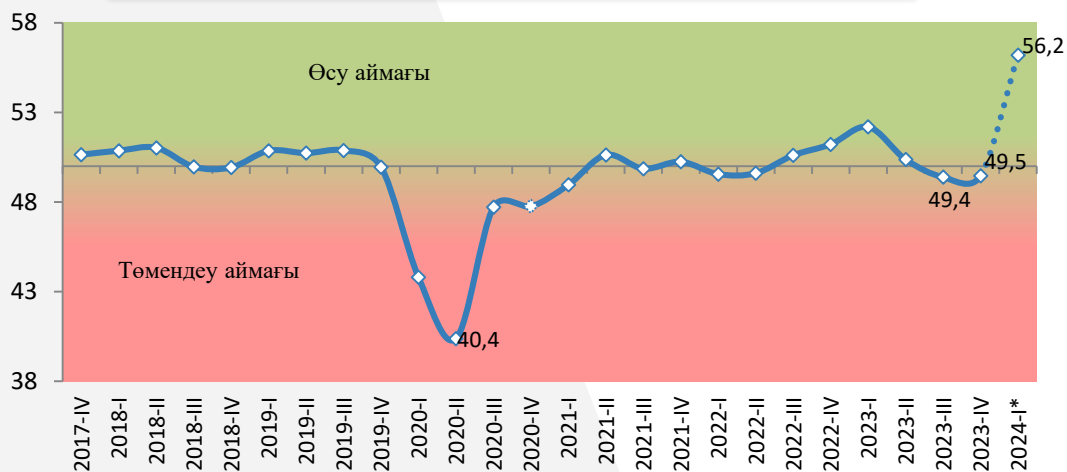
**Графиктерде кәсіпорындардың 2024 жылғы 1-тоқсанда параметрдің өзгеруі бойынша күтулері келтірілген.

Өндірістік қуат жүктемесі

(кәсіпорындар үлесі, %-бен)

Өндіріс көлемі өзгеруінің ДИ, ДИ**

2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындардың өндірістік қуатының жүктемесі (ӨҚЖ) 3-тоқсанның деңгейінен аздап жоғары қалыптасты. ӨҚЖ орташа алынған* деңгейі **54,5%-ды** құрады. **Соңғы 5 жылдағы орташа алынған ӨҚЖ деңгейі - 54,1% құрады.**

2023 жылғы 4-тоқсанда дайын өнімді (жұмыс, қызмет) өндіру көлемінің жағдайы жақсарды. ДИ **49,5-ды** құрады.

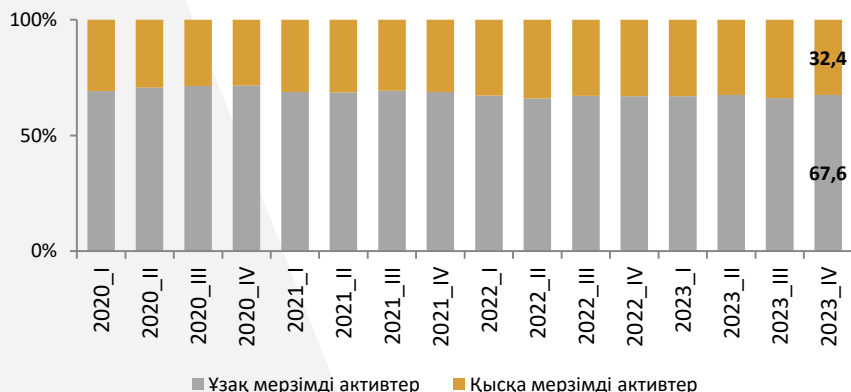
2024 жылғы 1-тоқсанда кәсіпорындар өндіріс көлемінің өсу қарқыны жеделдейді деп күтуде. Күтулер бойынша ДИ **56,2** болды.

* Орташа арифметикалық мөлшерлеу - бұл кәсіпорындар үлесі бойынша мөлшерленген аралықтың орташа мәні

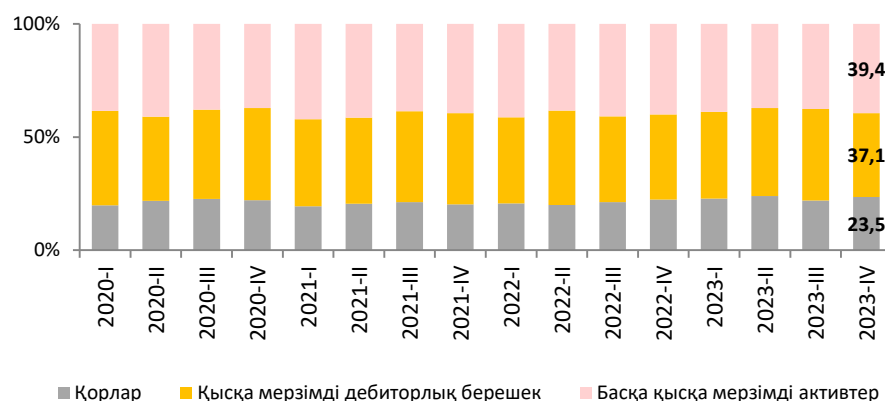
**ДИ 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен). ДИ=50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді
 Диаграммада берілген ӨҚЖ және «ДИ өндіріс көлемінің өзгеруі» маусымдық факторды қоспай ұсынылды

БАЛАНС ҚҰРЫЛЫМЫ: АКТИВТЕР

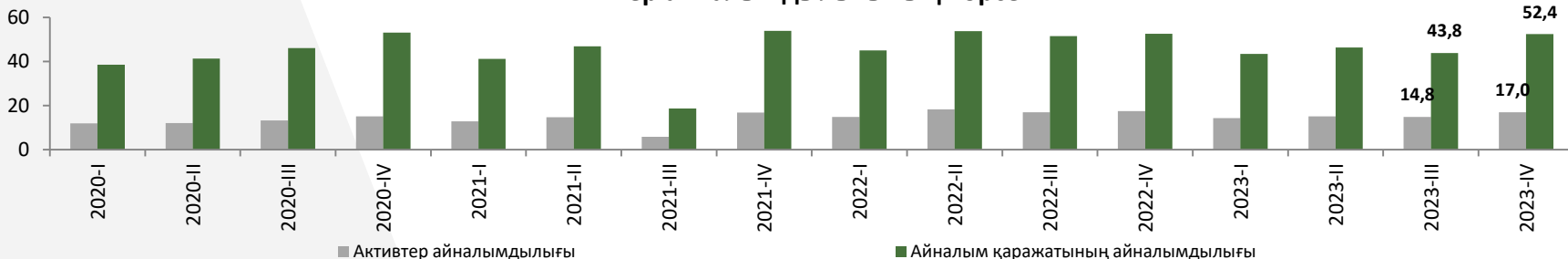
Активтер құрылымы

Қысқа мерзімді активтер құрылымы

Активтер айналымдылығының көрсеткіші

2023 жылғы 4-тоқсанда экономиканың нақты секторы компаниялары активтерінің құрылымында қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді активтердің үлесі аздап өзгеріп, **32,4%** және **67,6%** болды (2023 жылғы 3-тоқсанда – тиісінше 33,8% және 66,2%). Активтердің айналымдылығы* **17,0%-ға** дейін, айналым қаражатының айналымдылығы** – **52,4%-ға** дейін төмендеді.

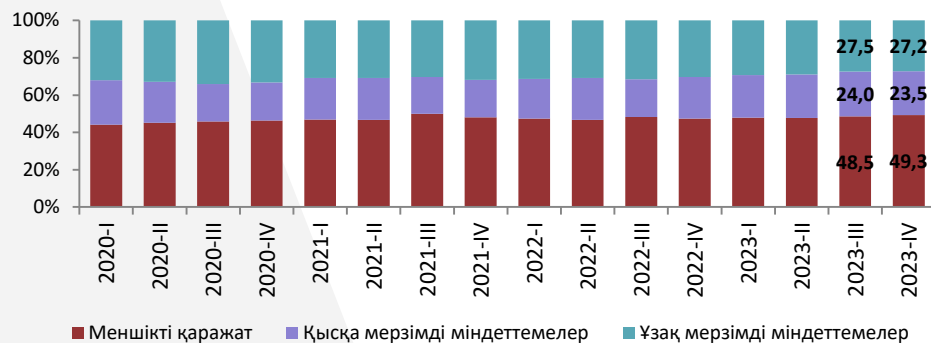
Қысқа мерзімді активтердің құрылымында өткен тоқсанда дебиторлық берешектің үлесі **39,4%-ға** дейін көтерілді (2023 жылғы 3-тоқсанда – 40,3%), ал қорлардың үлесі 23,5% деңгейіне дейін аздап төмендеді (2023 жылғы 3-тоқсанда 22,0 %).

* Активтер айналымдылығы= Өнімді сатудан кіріс/ Активтер*100

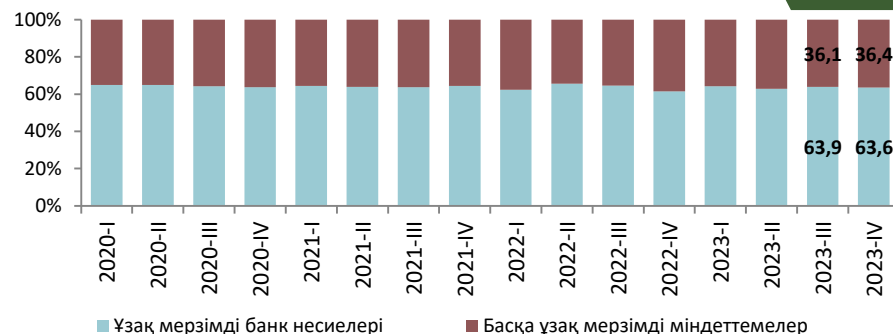
** Айналым қаражатының айналымдылығы= Өнімді сатудан кіріс/ Қысқа мерзімді активтер*100

БАЛАНС ҚҰРЫЛЫМЫ: ПАССИВТЕР

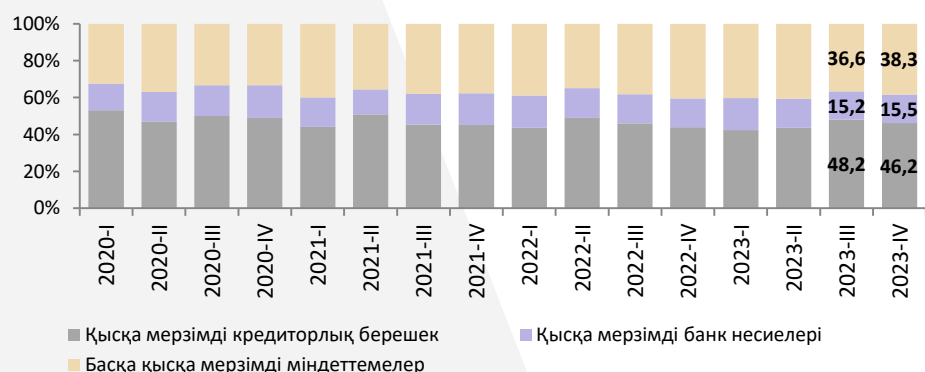
Пассивтер құрылымы

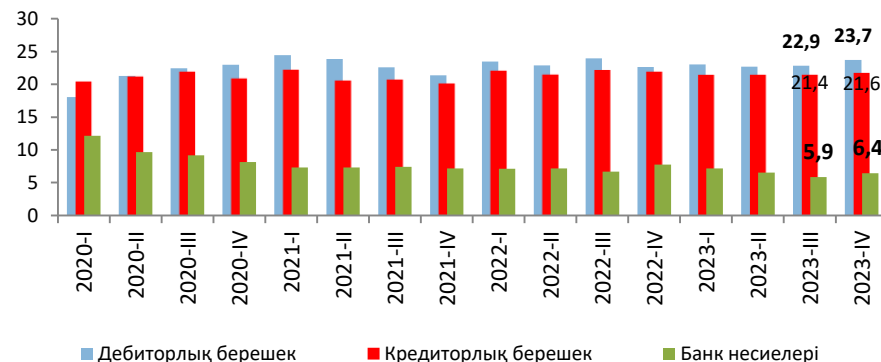
Ұзақ мерзімді міндеттемелер құрылымы

Қысқа мерзімді міндеттемелер құрылымы

Мерзімі өткен берешегі бар кәсіпорындардың үлесі

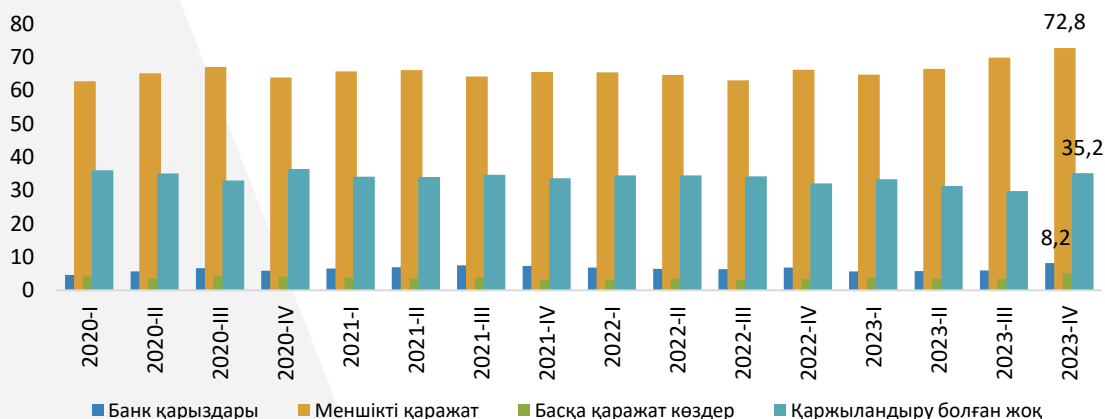

2023 жылғы 4-тоқсанда пассивтер құрылымында қысқа мерзімді міндеттемелердің үлесі **23,5%-ға** дейін төмендегені, сондай-ақ ұзақ мерзімді міндеттемелердің үлесі **27,2%-ға** дейін төмендегені және меншікті капиталдың **49,3%-ға** дейін ұлғайғаны байқалды. Қысқа мерзімді міндеттемелер құрылымында қысқа мерзімді кредиторлық берешектің үлесі 2023 жылғы 3-тоқсандағы 48,2%-дан 2023 жылғы 4-тоқсанда 46,2%-ға дейін төмендеді.

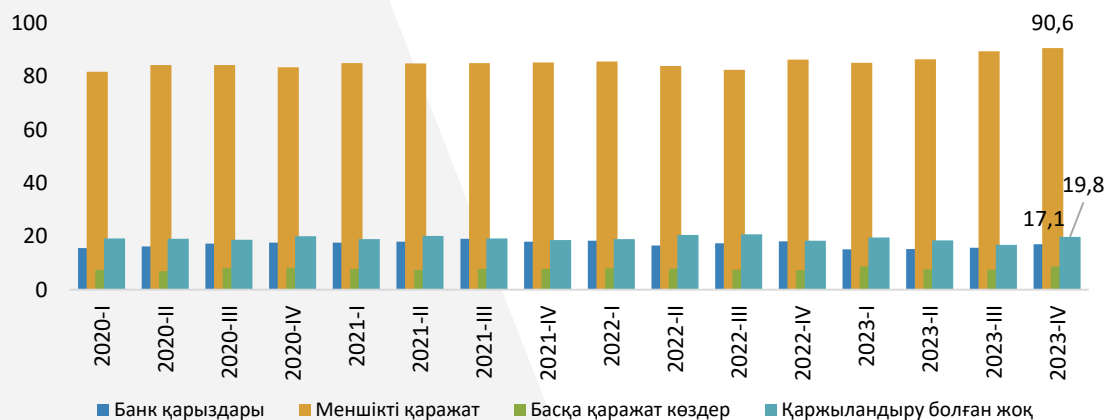
Теңгерімінде мерзімі өткен дебиторлық берешегі бар кәсіпорындардың үлесі **23,7%0-ға** дейін ұлғайды, сондай-ақ кредиторлық берешегі бар кәсіпорындардың үлесі **21,6%-ды** құрай отырып, шамалы ұлғайды. Бұл ретте банктердің қарыздары бойынша мерзімі өткен берешегі бар кәсіпорындардың үлесі **6,4%** деңгейге дейін ұлғайды.

ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІК

Негізгі құрал-жабдықтарды қаржыландыру көздері

Айналым құрал-жабдықтарын қаржыландыру көздері

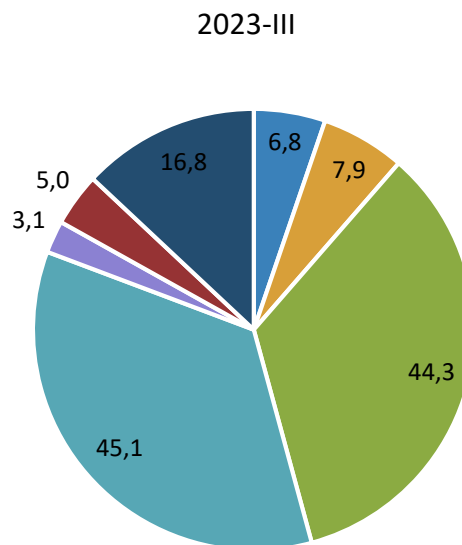
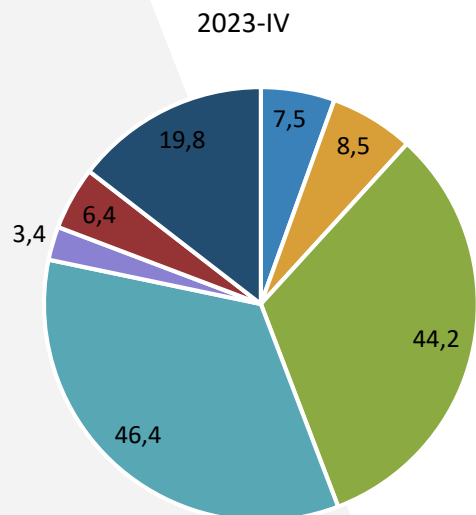
2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігі аздап төмендеді.

Банктердің қарыздары есебінен негізгі және айналым құрал-жабдықтарын қаржыландыруды тиісінше 8,2% және 17,1% дейін жүзеге асырған кәсіпорындардың үлесі едәуір өсті. Негізгі және айналым құрал-жабдықтарын қаржыландыруды жүзеге асырмаған кәсіпорындардың үлесі тиісінше 35,2%-ға дейін және 19,8%-ға дейін ұлғайды.

Бұрынғыдай, кәсіпорындардың көпшілігі негізгі құрал-жабдықтарын және айналым қаражатын қаржыландыру үшін меншікті қаражатын пайдаланады (тиісінше 72,8% және 90,6%).

АЙНАЛЫМ ҚАРАЖАТЫН ҚАРЖЫЛАНДЫРУ КӨЗДЕРІ

Айналым қаражатын қаржыландыру көздері

- Банктердің және микроқаржылық қызметті жүзеге асыратын ұйымдардың қарыздары
- Бұрын ашылған кредит желісі бойынша траншты пайдалану
- Акционерлердің/қатысушылардың меншікті қаражаты
- Пайда
- Мемлекеттік бағдарламалар
- Басқа қаражат көздер
- Қаржыландырылған жоқ

Айналым қаражатын қаржыландыру үшін кәсіпорындардың көпшілігі (**90,6%**) меншікті қаражатын пайдаланды, оның **46,4%-ын** - пайда және **44,2%-ын** - акционерлердің/қатысушылардың меншікті қаражаты құрады. Осы мақсатта қарыздарды кәсіпорындардың **16,0%-ы** пайдаланды (оның 8,5%-ы бұрын ашылған кредит желісі бойынша траншты, 7,5%-ы - Қазақстан банктеріндегі және микроқаржылық қызметті жүзеге асыратын ұйымдардағы қарыздарды пайдаланды).

Графикте көрсетілгендерден басқа қаржыландырудың өзге көздерінің ішінде кәсіпорындар сатып алушылардан аванстарды, қаржылық көмекті, топішілік қарыздарды (негізгі компания мен филиалдар арасындағы) және субсидияларды көрсетті.

БИЗНЕСТІ ЖҮРГІЗУДЕГІ КЕДЕРГІЛЕР

Кедергілерді атаған кәсіпорындардың үлесі

2023 жылғы 4-тоқсандағы пікіртерім нәтижелері бойынша кәсіпорындардың **31,1%-ы** үшін Қазақстан экономикасының жай-күйі бизнесті жүргізуде кедергі болады (2023 жылғы 3-тоқсанда мұндай кәсіпорындардың үлесі 31,0% болды). Пікіртерімге қатысқан респонденттердің 27,3%-ның (2023 жылғы 3-тоқсанда – 27,3%) пікірі бойынша, Қазақстандағы экономикалық ахуал 2023 жылғы 4-тоқсанда нашарлаған, ал 68,9%-ы оны өзгермеген деп есептейді.

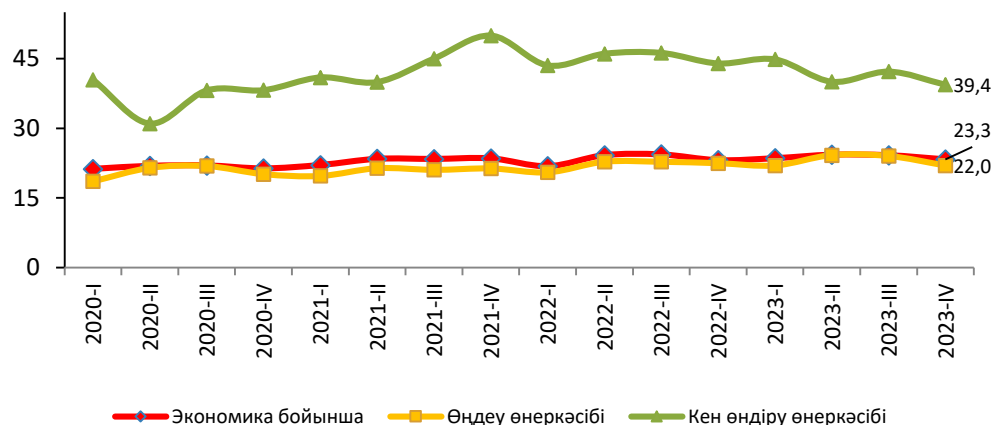
Кәсіпорындар үшін экономиканың жай-күйінен басқа, нарықтық бәсекелестік (30,4%), салық ауыртпалығының деңгейі (28,2%), білікті кадрлардың жетіспеушілігі (26,3%), сатып алушыларды іздестіру (25,0%-дан), реттеушілік өзгерістер (16,5%), дебиторлық берешекті қайтарудың күрделілігі (15,5%) сияқты факторлар және **маңыздылығы бойынша 8-орында тұрған қаржыландыруға қол жеткізу (14,8%)** барынша маңызды.

Басқа кедергілер ретінде кәсіпорындар Ресей Федерациясына қатысты санкцияларды, әлемдегі геосаяси жағдайды көрсетті.

2023 жылғы 4-тоқсанда тау-кен өндіру өнеркәсібіндегі кәсіпорындардың орташа* сату рентабельділігі** артып, 39,4% болды. Өңдеу өнеркәсібіндегі көрсеткіш – 22,0% болды. Жалпы экономика бойынша орташа сату рентабельділігі **23,3%-ға жетті**.

Жылды пайдамен жабуды жоспарлап отырған кәсіпорындардың үлесі **47,1%** (2023 жылғы 3-тоқсанда – 43,2%) болды, **13,1%-ы** жыл зиянмен аяқталады деп есептейді. Бұл ретте пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың **12,5%-ы** жылды теңгерімді бюджетпен (пайдасыз және зиянсыз) жабуды ойлайды, қалған **27,3%-ы** жылдың соңына қарай кәсіпорынның қаржылық жағдайына баға бере алмады.

Сату рентабельділігі*, %-бен

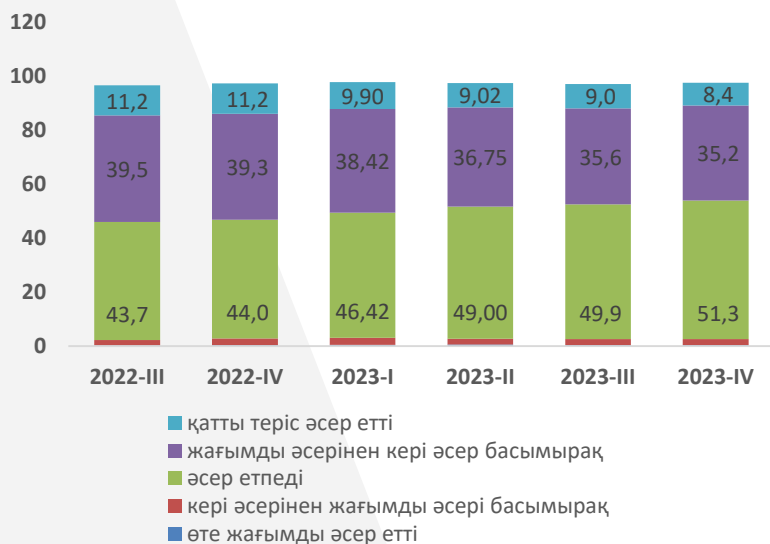
Қаржы жылын пайдамен/зиянмен жабуды жоспарлап отырған кәсіпорындардың үлесі, %

* Орташа медианалық мәндер берілді, себебі олар орташа арифметикалық мәндерге қарағанда экстремалды әсерге аз ұшырағыш

** Пайыздар, салықтар және амортизация бойынша шығыс шегерілгенге дейін сатылым рентабельділігі көрсетілді

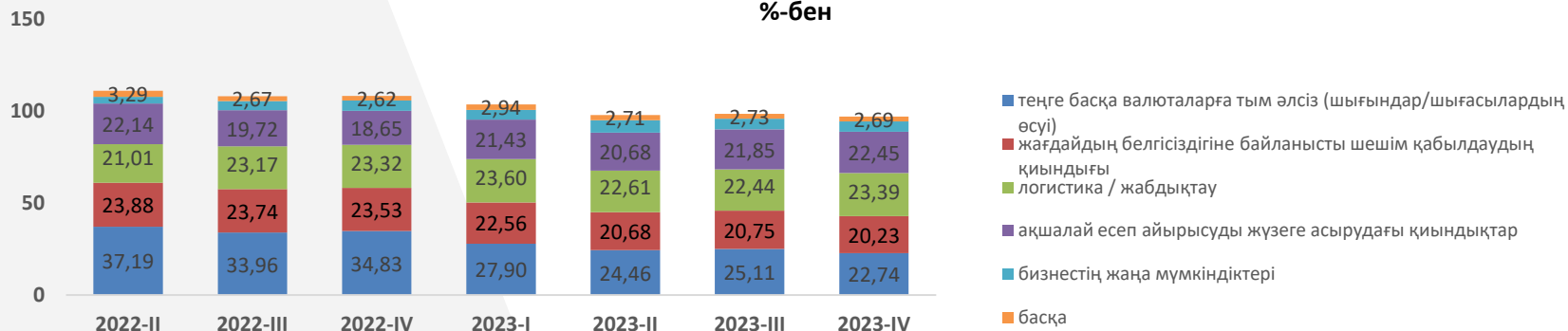
Геосаяси ахуалдың және РФ-ға қарсы енгізілген санкциялардың кәсіпорындар қызметіне әсері, %-бен

2023 жылғы 4-тоқсанда геосаяси ахуал мен РФ-ға қатысты енгізілген санкциялар кәсіпорындардың қызметіне 43,6% (2023 жылғы 3-тоқсанда – 44,6%) теріс әсер етті, кәсіпорындардың 8,4%-ы қатты зардап шекті. Кәсіпорындардың 51,3%-на геосаясат ешқандай әсер еткен жоқ, ал респонденттердің 2,3%-ы оң әсерін атап көрсетті.

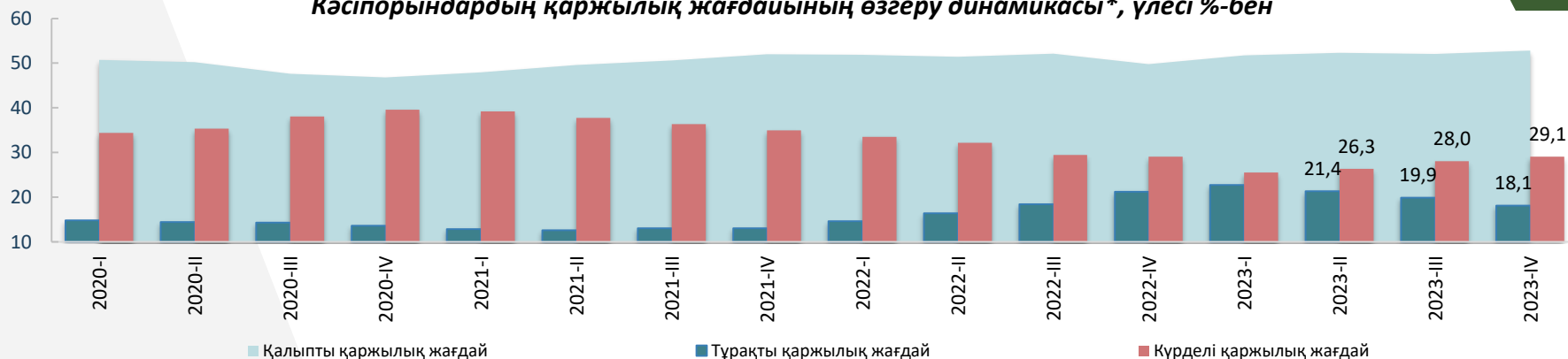
2023 жылғы 4-тоқсанда Қазақстан теңгесі басқа валюталарға қатысты тым әлсіз деп есептеген, сондай-ақ шешім қабылдауда қиындыққа ұшыраған және бизнес үшін жаңа мүмкіндіктерді көрсеткен кәсіпорындар саны азайды. Логистика/жабдықтау және ақша аударымдарын жүзеге асыру проблемалары артты.

Геосаяси ахуалдың кәсіпорындар қызметіне әсер ету салдары %-бен

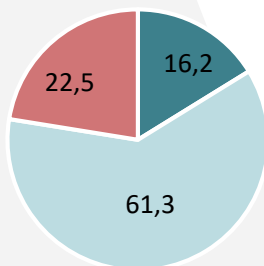
КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ

Кәсіпорындардың қаржылық жағдайының өзгеру динамикасы*, үлесі %-бен

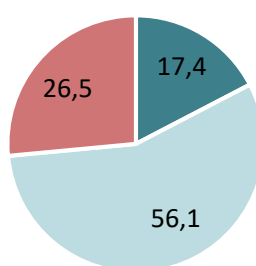

2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындарды көлемі бойынша, сенімділік дәрежесі бойынша бөлу, үлесі %-бен

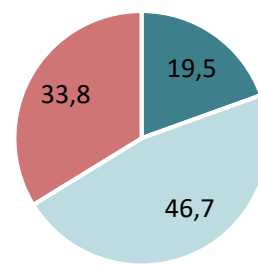
Ірі кәсіпорындар

Орта кәсіпорындар

Шағын кәсіпорындар

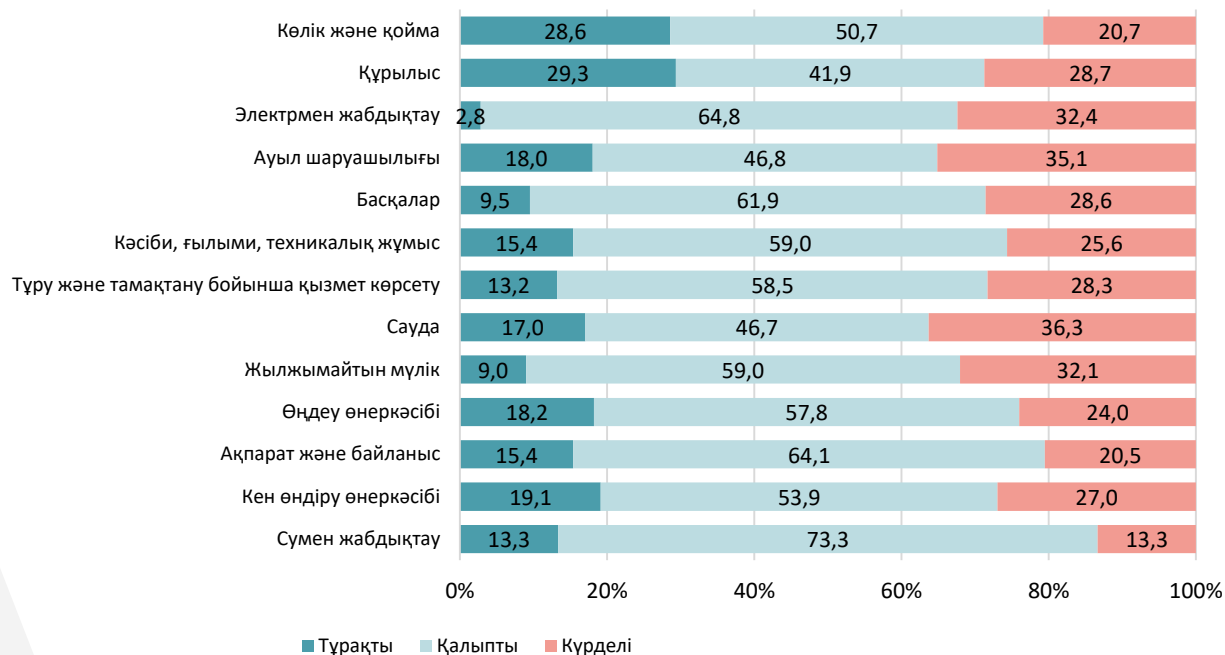
■ Тұрақты
■ Қалыпты
■ Күрделі

Кәсіпорындардың қаржылық коэффициенттерін бағалауға негізделген дискриминанттық талдау нәтижелері бойынша 2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындардың қаржылық жағдайы нашарлады: орнықты кәсіпорындардың үлесі **18,1%-ға** дейін азайды, қаржылық жағдайы қиын кәсіпорындардың үлесі **29,1%-ға** дейін ұлғайды.

Егер көлемі жағынан қарайтын болсақ, шағын кәсіпорындар арасында қаржылық жағдайы қиын кәсіпорындардың үлесі ірі (22,5%) және орта кәсіпорындармен (26,5%) салыстырғанда айтарлықтай көп (**33,8%**).

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ

2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындарды қызмет түрлері бойынша сенімділік дәрежесі бойынша бөлу, %

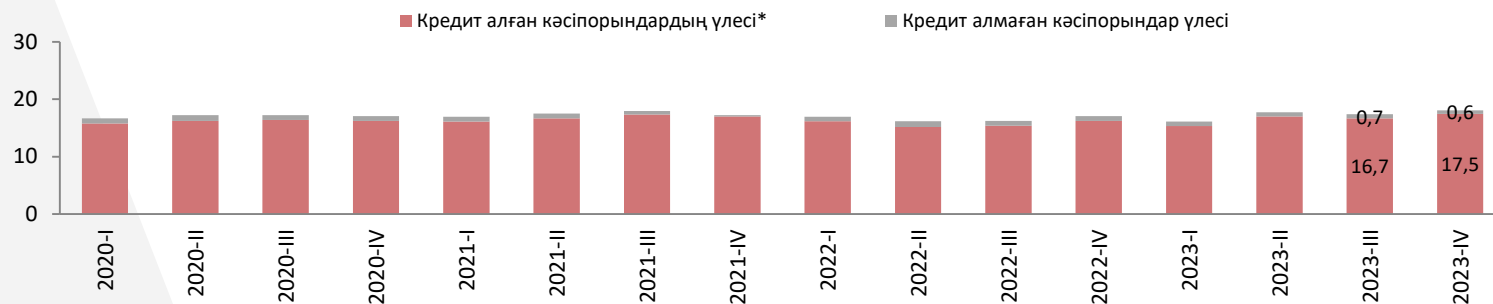

2023 жылғы 4-тоқсанда барлық салада кәсіпорындардың басым көпшілігінің қаржылық жағдайы орнықты немесе қалыпты болды. Орнықты кәсіпорындардың ең көп үлесі құрылыста және көлік пен қоймада сақтау (тиісінше **29,3%** және **28,6%**) салаларында, қаржылық жағдайы күрделі кәсіпорындардың ең көп үлесі сауда мен ауыл шаруашылығында (тиісінше **36,3%** және **35,1%**) болды. Сүмен жабдықтау ең тұрақты сала болып шықты, қаржылық жағдайы қалыпты кәсіпорындардың бұл саладағы үлесі **73,3%** болды.

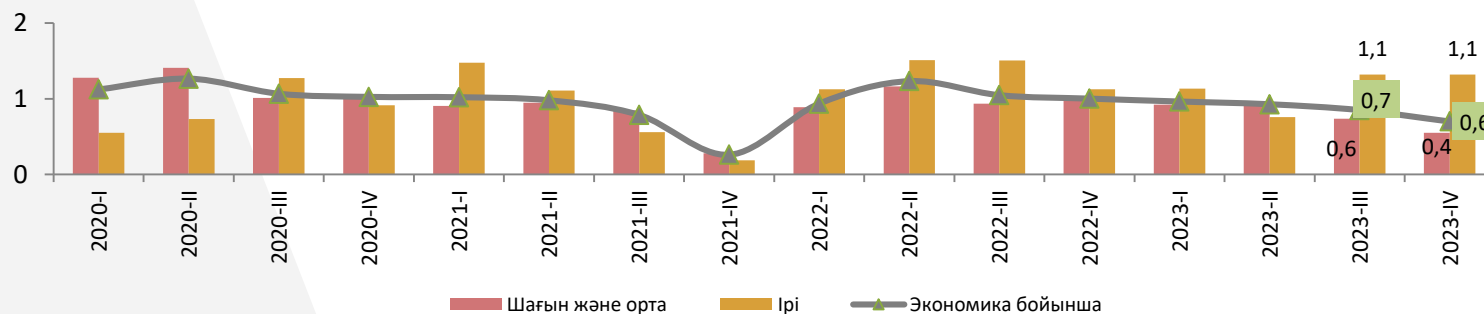
БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

Кредиттерге сұраныс

Банктердің кәсіпорындардың кредиттеуге берген өтініштерін қарауы

Кредит алуға өтініш берген, бірақ алмаған кәсіпорындар, үлесі %-бен

2023 жылдың 4-тоқсанында кредит алуға өтініш бергендердің үлесі 3-тоқсанмен салыстырғанда ұлғайды, пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың **18,1%-ы** кредит алу үшін банкке жүгінді (3-тоқсанда 16,7%), кәсіпорындардың 17,5%-ы кредит алды (немесе кредит алуға өтініш бергендердің 96,8%-ы). Кредит берілмегендердің үлесі пікіртерімге қатысушылардың жалпы санынан 0,6%-ды (кредитке жүгінгендер санынан 3,2%-ды) құрады.

БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

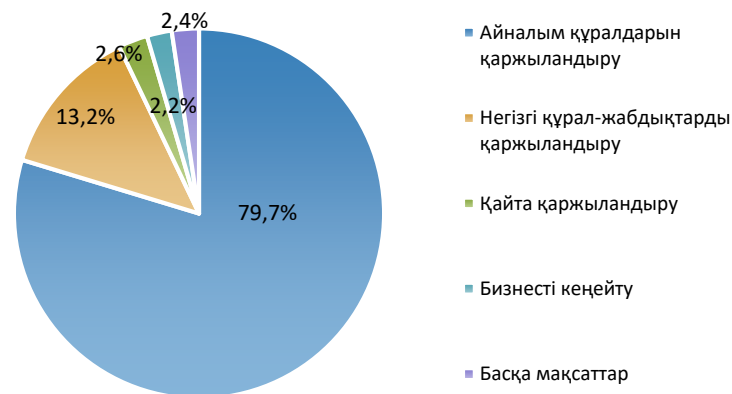
Кәсіпорындарды бағалау бойынша борыштық жүктемесі, %-бен*

борыштық жүктеме*	1%-20%	21%-30%	31%-40%	41%-50%	51%-60%	61%-70%	71%-80%	81%-н жоғары	борыш жоқ
кәсіпорындар үлесі, %	16,3	11,7	5,2	4,5	3,5	1,5	1,1	1,5	54,8

Орташа өлшемді кредит жүктемесі, %

Өткен тоқсанда қарыз тарту мақсаты, %-бен

2023 жылғы 4-тоқсанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың 54,8%-ында **борыш жоқ**. Кәсіпорындардың көпшілігінде (16,3%) борыштық жүктемесі* 20% шегінде. Борыштық жүктеменің орташа арифметикалық мөлшерленген** мәні **13,4%-ды** құрайды.

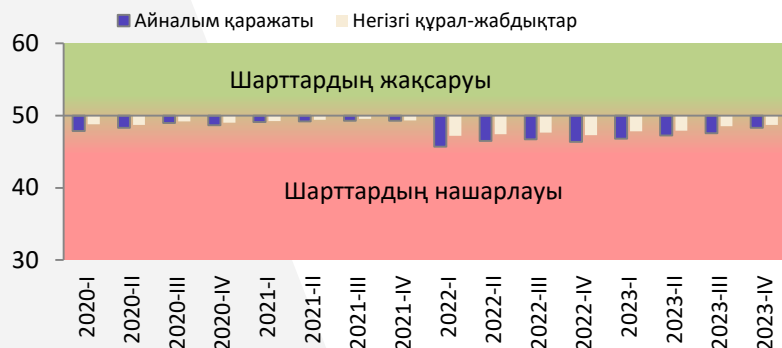
Кәсіпорындардың басым көпшілігі (**79,7%**) айналым қаражатын қаржыландыру үшін (материалдарды, шикізатты, жартылай фабрикаттарды және т.б. сатып алу), 13,2%-ы - негізгі құрал-жабдықтарды сатып алу үшін (ғимараттарды, құрылыстарды, көлік құралдарын, жабдықтарды сатып алу және т.б.) кредит алды. Қайта қаржыландыру мақсатына кәсіпорындардың 2,6%-ы, бизнесті кеңейтуге 2,2%-ы қарыз алды.

*Ай сайынғы төлем / Өнімді өткізуден түскен кіріс

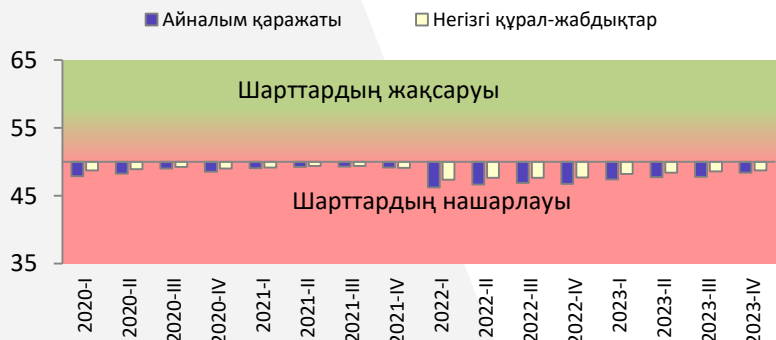
** Орташа арифметикалық мөлшерленген - бұл кәсіпорындардың үлесі бойынша мөлшерленген аралықтың орташа мәні.

БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

Бағалық шарттар

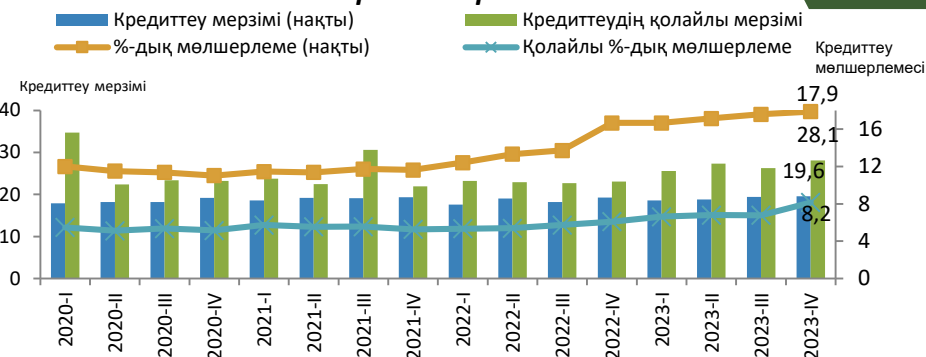
Бағалық емес шарттар

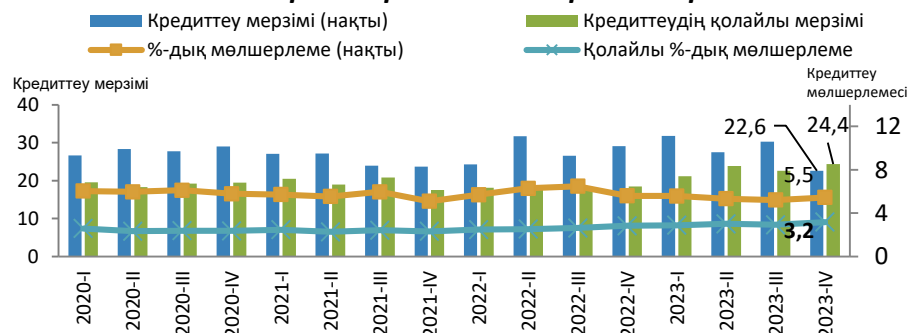
2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындарды кредиттеудің бағалық (кредит бойынша мөлшерлемелер деңгейі, қосымша комиссиялар мөлшері) және бағалық емес (кредиттің ең жоғары мөлшері мен мерзімі, қарыз алушының қаржылық жағдайына қойылатын талаптар, қамтамасыз етуге қойылатын талаптар) шарттары бойынша бағалау шамалы жақсарды, бірақ әлі де теріс аймақта қалып отыр.

Мониторингке қатысушылар алған кредиттер бойынша орташа пайыздық мөлшерлемелер теңгемен 17,9%-ды және шетел валютасымен 5,5%-ды құрады (өткен тоқсанда тиісінше 17,6% және 5,2%). Кәсіпорындардың пікірі бойынша, олар үшін теңгемен берілетін кредиттер бойынша қолайлы пайыздық мөлшерлеме 8,2%-ды, ал шетел валютасымен берілетін кредиттер бойынша – 3,2%-ды құрайды.

Теңгемен кредиттер бойынша мерзімдер мен мөлшерлемелер

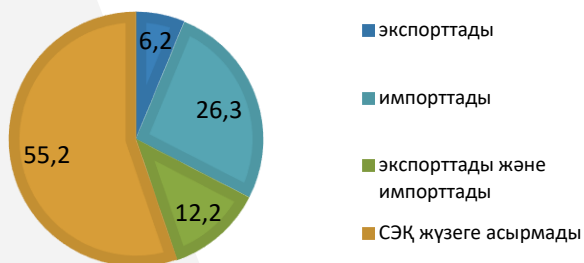

Шетел валютасымен кредиттер бойынша мерзімдер мен мөлшерлемелер

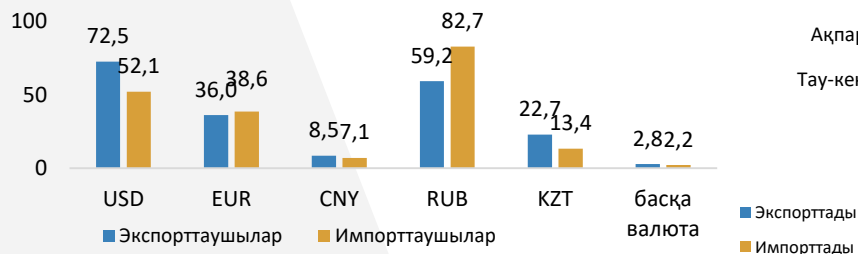

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ (СЭҚ)

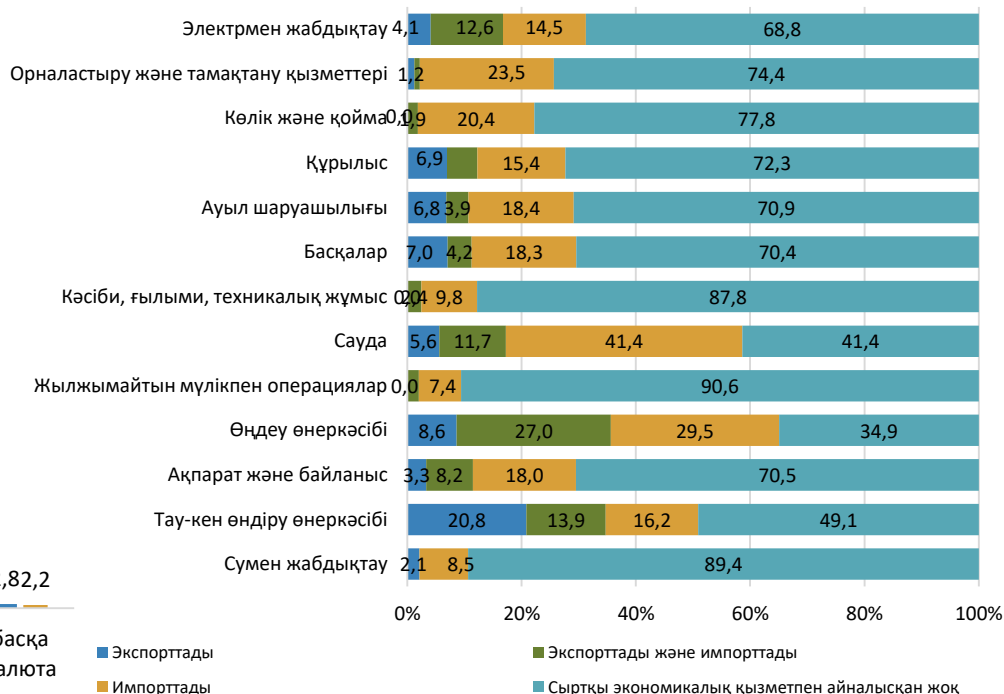
Өткен тоқсанда СЭҚ жүзеге асыру, кәсіпорындар үлесі %-бен

Есеп айырысуда валютаны пайдалану, кәсіпорындар үлесі %-бен

Қызмет түрі бойынша СЭҚ жүзеге асыру, кәсіпорындар үлесі %-бен

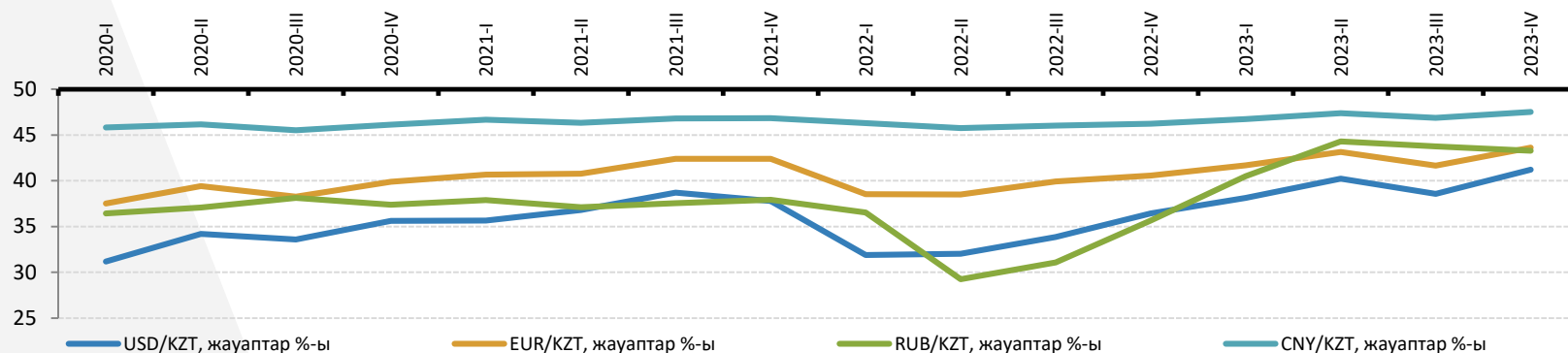

2023 жылғы 4-тоқсанда респонденттердің **26,3%-ы** өз қызметін жүзеге асыру үшін өнімдерді импорттады, **6,2%-ы** экспорттады, **12,2%-ы** өнімдерді экспорттады және импорттады, ал басым көпшілігі (**55,2%**) сыртқы экономикалық қызметті жүзеге асырмады. Экспорттаушы кәсіпорындардың ең көп үлесі тау-кен өндіру өнеркәсібіне (**20,8%**), импорттаушылар – саудаға (**41,4%**) тиесілі. СЭҚ жүзеге асырған кәсіпорындардың ең көп үлесі өңдеу өнеркәсібінде.

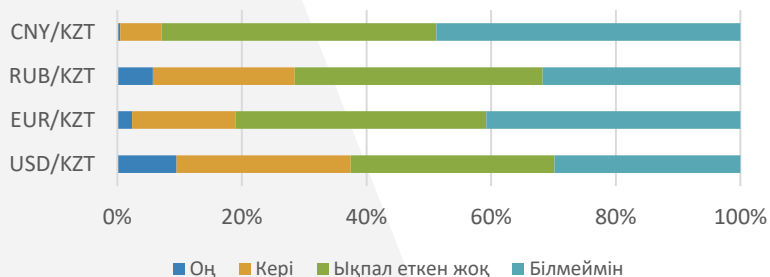
Шетелдік әріптестермен есеп айырысуда экспорттаушылар АҚШ долларын (**экспорттаушылардың 72,5%-ы**) жиі пайдаланады, импорттаушылар Ресей рублін (**импорттаушылардың 82,7%-ы**) көбірек пайдаланады. Есеп айырысуда пайдаланылатын басқа валюта ретінде кәсіпорындар еуро, британдық фунт стерлингті, швейцариялық франкті, Қырғыз сомын және Түрік лирасын көрсетті.

ВАЛЮТА БАҒАМЫ ӨЗГЕРУІНІҢ ЫҚПАЛЫ

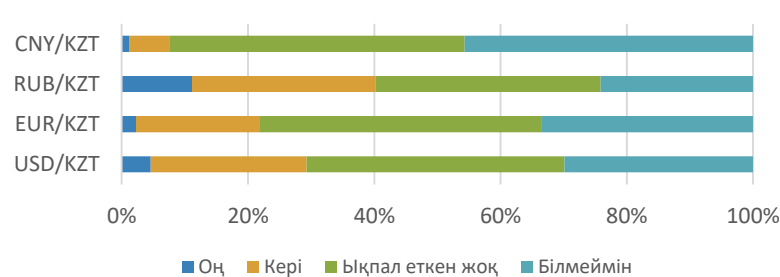
Валюта бағамы өзгеру әсерінің динамикасы, ДИ*

Айырбастау бағамының 2023 жылғы 4-тоқсанда экспорттаушылардың шаруашылық қызметіне әсері

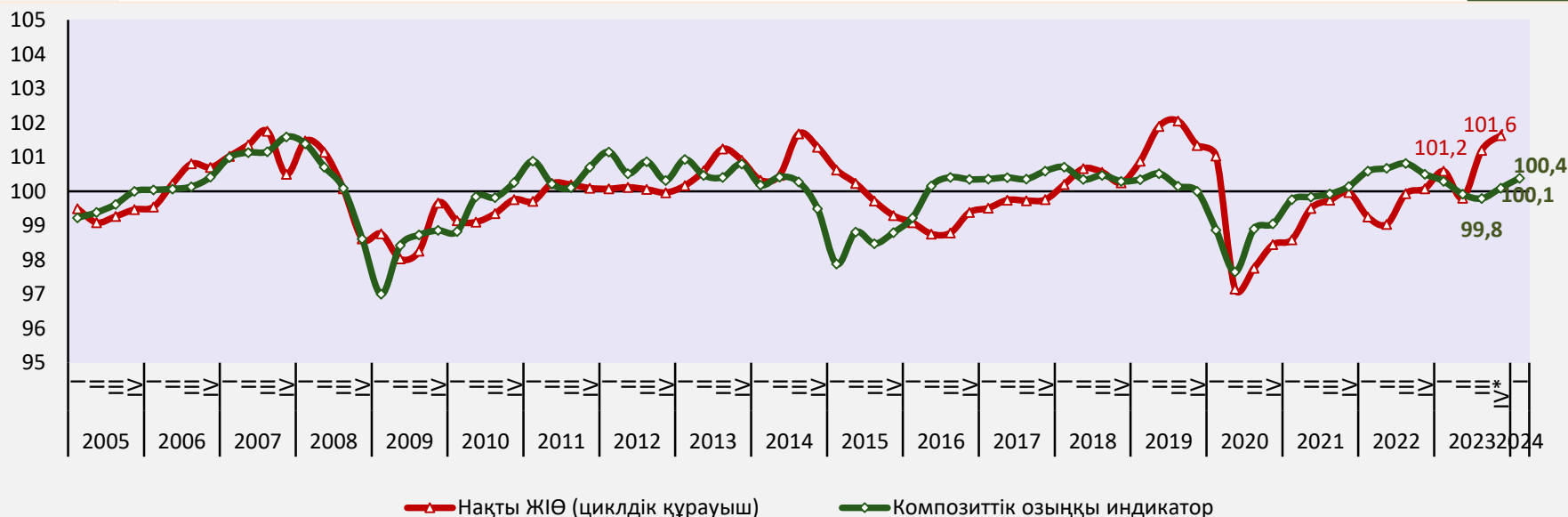
Айырбастау бағамының 2023 жылғы 4-тоқсанда импорттаушылардың шаруашылық қызметіне әсері

2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындардың шаруашылық қызметіне АҚШ доллары, еуро және Қытай юані бағамының өзгеруінің кері әсері азайды және рубль өсті. Кәсіпорындарға теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамының өзгеруі неғұрлым кері әсер етті. Кәсіпорындар өзінің шаруашылық қызметіне ең аз кері әсерін CNY/KZT бағамының өзгеруінен сезінеді.

* ДИ 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), ДИ=50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді

КОМПОЗИТТІК ОЗЫҢҚЫ ИНДИКАТОР*

2023 жылғы 4-тоқсанда нақты сектор кәсіпорындары пікіртерімінің біріктірілген бағалауын білдіретін композиттік озыңқы индикатордың (КОИ) динамикасы нақты секторда экономикалық белсенділіктің жақсарғанын көрсетті. КОИ 100,1-ге дейін ұлғайды.

КОИ динамикасына кредиттік белсенділіктің өсуі оң әсер етті, энергия тасымалдаушыларға әлемдік бағалардың динамикасы шамалы теріс әсер етті. 2024 жылдың 1-тоқсанында кәсіпорындардың дайын өнімдері мен қызметтеріне сұраныстың артуына байланысты көрсеткіштің одан әрі өсуі күтілуде (КОИ күтулер бойынша 100,4 болды).

* Композиттік озыңқы индикатор (КОИ) іскерлік циклдің күрделі жерлерін анықтау үшін қолданылады және экономикалық белсенділік динамикасының жағдайы мен бағыты бойынша сапалы ақпарат береді. КОИ кәсіпорындардағы ағымдағы және күтілетін жағдайға қатысты пікіртерімге қатысқан кәсіпорындар басшылары пікірінің жалпылама бағалауын білдіреді және нақты ЖІӨ динамикасын 1-2-тоқсанға бұрын бағалау қабілеті бар. КОИ құру ЭЫДҰ әдіснамасына негізделген («OECD System of Composite Leading Indicators, Methodology Guideline», OECD 2012).

** 2024 жылғы 1-тоқсанға арналған КОИ көрсеткіштері пікіртерімге қатысатын нақты сектор кәсіпорындарының күтулері негізінде есептеледі.

- Кестелер мен графиктерде көрсетілген диффузиялық индекс (ДИ) оң жауаптардың қосындысы мен бейтарап жауаптардың жартысы ретінде есептеледі. Бұл индекс қаралып отырған көрсеткіштің өзгеру динамикасын сипаттайтын жалпылама индикатор болып табылады. Егер оның мәні 50 деңгейден жоғары болса – бұл оң өзгерісті, ал 50 деңгейден төмен болса – теріс өзгерісті білдіреді. Диффузиялық индекстің мәні 50 деңгейінен қанша алыс (жоғары немесе төмен) болса, көрсеткіштің өзгеру (ұлғаюы немесе азаюы) қарқыны сонша жоғары болады.
 - «Банктердің кредиттері бойынша қолайлы пайыздық мөлшерлеме» көрсеткіші мониторингке қатысушы кәсіпорындар өздері үшін өндірістің рентабельділігінің ағымдағы деңгейі тұрғысынан алғанда қолайлы ретінде көрсететін пайыздық мөлшерлемелердің орташасы ретінде есептеледі.
 - Қаржылық коэффициенттердің көрсеткіштері жалпы алғанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың іріктемесі бойынша, сондай-ақ қажет болған кезде кәсіпорындардан алынатын тоқсан соңындағы баланс көрсеткіштерінің күтілетін мәндерінің негізінде салалар бойынша есептелген орташа мәндермен көрсетіледі. Осы бағалауларда, сондай-ақ оларға қарай орташа есептелетін бағалауларда мәндерінің абсолюттік дәлдігін алу мақсаты жоқ (себебі есептік болып табылмайды), олар экономиканың қаржылық емес секторының және оның салаларының жай-күйі өзгеру үрдістерін бағалау мен талдауды жедел алуға арналған.
 - Дискриминанттық талдау кәсіпорынның қаржылық жай-күйінің барынша ақпараттық индикаторларын анықтауға және кәсіпорында дағдарыс жағдайы жақындап келе жатқанын анықтауға және осылайша, оларды сенімділік дәрежесі бойынша сыныптауға мүмкіндік береді. Кәсіпорындарды топтарға бөлу (тұрақты, қалыпты және күрделі) сыныптау функциялары арқылы жүзеге асырылады, оларда мына 3 қаржылық көрсеткіш қамтылады: бір қызметкерге шаққанда өнімді өткізуден түскен кірістің өсу қарқыны, қаржылық тәуелсіздік коэффициенті және меншікті капиталдың өсу қарқыны. Толығырақ мәлімет мына <https://www.nationalbank.kz/file/download/9013> экономикалық зерттеуде.
 - Композиттік озыңқы индикатордың (КОИ) нақты ЖІӨ динамикасын 1-2-тоқсанға озыңқы бағалау қабілеті бар. КОИ-дің және нақты ЖІӨ-нің уақыт қатарларына (2005 жылғы бағалармен) маусымдық көрсеткіштер қосылмайды және үрдісі жоқ, яғни экономикалық конъюнктураның қысқа мерзімді ауытқуларына негізделген циклдік құрамдас бөлікті ғана қамтиды. Салыстыру мақсатында циклдік құрауыштар стандартталған, яғни бір (мөлшерсіз) өлшем бірлігіне келтірілген.
- КОИ жалпы экономиканың нақты секторы бойынша қысқа мерзімді даму үрдістерін көрсетуге арналған. Оның мынадай қасиеттері бар: 1) озыңқы сипаты бар; 2) экономиканың нақты секторы дамуының циклдік сипаттамасын көрсетеді; 3) кәсіпорындардың жедел пікіртерімі негізінде қалыптастырылады.

ӘДІСНАМАЛЫҚ ТҮСІНІКТЕМЕ